

УДК 338.48

Юрченко О. С.

*аспірант кафедри історії України, країнознавства та туризмознавства,
Київський національний лінгвістичний університет*

СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*У статті досліджено сутність розвитку сільського зеленого туризму,
проаналізовано сучасний стан та перспективи даного виду діяльності як ланки
туристичної сфери України.*

Ключові слова: сільський туризм, регіон, рівень, перспективи.

Постановка проблеми. Українське село має багату історико-архітектурну спадщину, культуру, самобутній побут, самою природою даровані мальовничі ландшафти; наділене багатими лікувально-рекреаційними ресурсами. Багаті села з індивідуальним житловим фондом та добрими й працьовитими людьми. Разом з тим, гострою проблемою для багатьох сіл є брак робочих місць, зростаючий надлишок робочої сили, вивільнюваної із сільськогосподарського виробництва. Враховуючи відсутність потрібних капіталовкладень на створення нових робочих місць, більше уваги варто приділяти галузям, які не потребують для свого розвитку великих коштів. До таких галузей належить і сільський, зелений туризм, саме це й визначає актуальність даного наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Потрібно відзначити те, що до питання розвитку сільського, зеленого туризму вже зверталися такі дослідники, як: О. М. Березін, Ю. В. Гончаров, О. Г. Зима, А. В. Кулік, М. А. Латинін, А. Т. Матвієнко, І. В. Мішина, С. І. Мосіюк, О. О. Файрон. Проте, зважаючи на актуальність питання щодо розвитку сільського зеленого туризму, виникає необхідність у більш глибокому дослідженні даної проблеми.

Формування цілей статті. Мета наукової статті – дослідити проблеми та перспективи розвитку сільського, зеленого туризму на території України.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України з'являється новий вид туристичної діяльності – сільський туризм. Це ідеальний варіант для тих, хто хоче відпочити на природі, в затишному мальовничому

куточку та зануритися в атмосферу українського села. Україна з її природними та культурними ресурсами є привабливою країною для «зелених» туристів. Це спричинено різноманіттям ландшафтів (морське узбережжя та степи на півдні, гори на заході, ліси та озера на півночі), м'яким континентальним кліматом, великою історичною та культурною спадщиною, гостинністю населення, збереженням національних традицій у сільській місцевості.

На сьогодні туризм, зокрема сільський зелений – найбільш стрімко зростаюча галузь у світі [9, ст. 241]. Закони України «Про туризм» та «Про особисте селянське господарство» надали право власнику селянської садиби надавати послуги у сфері сільського, зеленого туризму [10, ст. 232]. Для екологічного маркування сільських осель введено програму «Зелена садиба» [3, ст. 77].

Потрібно відзначити те, що темпи зростання сільського, зеленого туризму оцінюються від 10-20% до 30% на рік. Ринок сільського туризму в нашій державі знаходиться на стадії становлення. Кількість господарств, що працюють на цьому ринку, зовсім незначна. На сьогоднішній день – це в основному райони, що мають для цього соціально-економічні передумови: Українські Карпати, Слобожанщина, Полісся, Поділля.

Можливість використання природного, матеріального і культурного потенціалу певних регіонів та використання побуту сільської родини, яка надає житло, забезпечує харчуванням і знайомить гостей з особливостями сільської місцевості та господарюванням на землі, впливає на покращення умов і якості життя селян, розширює сферу зайнятості сільського населення, дає додатковий заробіток, розширює можливості зайнятості сільського господаря не лише у виробничій сфері, але й у сфері обслуговування.

Майже 60% мешканців сільської місцевості перебувають за межею бідності. При певному нагромадженні числа відпочиваючих з'являється потреба у задоволенні їх різноманітних запитів, а це, у свою чергу, стимулює розвиток сфери послуг: транспортних, зв'язку, торгівлі, служби побуту, відпочинково-розважальних та інших.

На сьогоднішній день туризм, зокрема сільський, зелений, – галузь, яка найбільш стрімко розвивається у світі. Приблизно 10% світового валового продукту приносить міжнародна туристична індустрія, близько 500 млрд. дол. США становлять щорічні надходження від світової туристичної галузі [5].

Україна лише розпочала свій рух до світових стандартів сільського туризму, що існують у розвинених країнах світу, та надає пріоритетне значення розвитку в'їзного і

внутрішнього туризму як важливих чинників підвищення якості життя населення.

Сільський, зелений туризм – це саме той сектор економіки, який заслуговує на найбільшу увагу в Україні. Він потенційно може забезпечити значний внесок в економіку сільських територій у вигляді нових робочих місць, збільшення надходжень від зовнішньоекономічної діяльності, сприяє зниженню імпорту та інтенсифікує використання місцевих сировинних ресурсів. Такий вид туризму – індустрія експорту, яка відрізняється від інших експортних галузей одним важливим аспектом: більшість експортерів вивозять свої товари з країни до споживача. У туризмі споживач прибуває в країну для того, щоб придбати та спожити вироблені продукти та послуги. Це створює додаткові надходження в місцеву економіку.

Пріоритетність розвитку сільського, зеленого туризму в усіх регіонах України зумовлена такими обставинами:

1. Розвиток сільського, зеленого туризму стимулює мале підприємництво, важливе для оздоровлення економіки аграрних районів країни.
2. Регіони України володіють малоосвоєним рекреаційним потенціалом, що потребує пошуку альтернативних та ефективних стимулів для його раціонального використання у відпочинково-туристичних цілях.
3. Створення та розвиток агрорекреаційного сервісу вирішує низку напружених соціальних проблем багатьох регіонів, зокрема, масового безробіття, закордонного заробітчанства, складного соціального клімату тощо.
4. Збережена етнокультурна самобутність історичних територій нашої держави виступає ексклюзивною, міжнародно-туристичною, конкурентною перевагою, що дозволить Україні бути серед основних осередків розвитку сільського туризму в Європі [4].

Існує три різновиди сільського, зеленого туризму в Україні:

1. Агротуризм – вид сільського, зеленого туризму, як пізнавального, так і відпочинкового характеру, пов'язаний з використанням підсобних господарств населення або земель сільськогосподарських підприємств, які тимчасово не використовуються в аграрній сфері. Цей вид може не мати обмежень у навантаженості на територію і регламентуванні видів розважального відпочинку.
2. Відпочинковий (відпочинок на селі). Базою його розвитку є капітальний житловий фонд у садибах господарів та наявні природні, рекреаційні, історико-архітектурні, культурно-побутові та інші надбання тієї чи іншої місцевості.

3. Екотуризм – науково-пізнавальний вид сільського, зеленого туризму, характерний для сільських місцевостей і сіл, розташованих у межах територій національних парків, заповідних зон, природних парків тощо, де передбачено відповідні обмеження щодо навантажень на територію та регламентовано види розважального відпочинку [8].

Сільський, зелений туризм – це не лише проживання міського жителя у селі, але й розвиток туристичної інфраструктури, яка включає добре транспортне сполучення між населеними пунктами, створення місць для проведення дозвілля, харчування туристів тощо. Місцеві мешканці, приймаючи туристів на відпочинок, повинні бути добре підготовленими, щоб забезпечити їм комфортні умови проживання та дозвілля.

Потрібно наголосити на тому, що центральною фігурою в організації відпочинку на селі виступає сільська родина, яка проживає в селі, здійснює основну діяльність, пов'язану з веденням особистого селянського господарства, та побічну, – з використанням майна цього господарства для надання відповідних послуг у сфері сільського, зеленого туризму [11].

Суттєву роль відіграє розвиток сільського туризму і у підвищенні культурно-освітнього рівня сільського населення. Готуючись приймати і обслуговувати відпочиваючих, члени сільських родин мимоволі змушені поповнювати свої знання з ведення домашнього господарства, гігієни і санітарії, приготування їжі тощо, а спілкування з гостями розширює їх кругозір, дає змогу зав'язати нові знайомства, завести друзів в інших населених пунктах.

Великою проблемою розвитку сільського, зеленого туризму є недостатній рівень розвитку комунікацій та соціально-технічної інфраструктури у багатьох центрах сільського, зеленого туризму: незадовільний стан локальних доріг; відсутність централізованого теплопостачання та водопостачання, наявність соціально-побутових об'єктів у сільській місцевості тощо.

Для нормального функціонування та розвитку сфери сільського, зеленого туризму на територіях необхідне створення певної інфраструктури, що має включати:

– приміщення для розміщення туристів, яким у більшості випадків виступає сільський будинок. До цього варто додати господарчий двір або ферму, до якої виявляють інтерес туристи, а особливо діти (догляд за тваринами і птахами, збирання овочів та фруктів тощо). Тут увага спрямована на збереження народного побуту й архітектури.

- інженерну інфраструктуру (освітлення, опалення, телефонізація, шляхи, водопостачання, лижні траси, підйомники, пляжі тощо). Без цього неможливо нормальне споживання туристичного продукту сільського, зеленого туризму;
- виробничу інфраструктуру, орієнтовану на народні ремесла та виробництво на їхній основі характерних для даного регіону сувенірів на сільську тематику;
- приготування місцевими кухарями, з можливою участю туристів, місцевих страв;
- участь туристів в різних видах сільськогосподарської діяльності;
- соціальну інфраструктуру, що активізує контакти між селянами та туристами (будинки культури, кінотеатри, організації свят, карнавалів, змагань тощо) [6].

Потрібно відзначити те, що сільське населення України здатне отримувати реальні доходи у сфері зеленого туризму від таких видів діяльності, як:

- організація туристичних маршрутів;
- облаштування й експлуатація стоянок для туристів;
- робота гідом чи екскурсоводом;
- транспортне обслуговування туристів;
- єгерська діяльність (полювання, аматорське та спортивне рибальство);
- прокат туристичного спорядження;
- послуги приймання та розміщення туристів;
- харчування;
- підготовка культурних програм;
- народні промисли;
- виробництво та реалізація туристам екологічно чистих продуктів харчування тощо [6].

Сьогодні існує суттєвий резерв для поповнення обігових коштів власників сільських садиб, що надають туристичні послуги. Більшість із них мають земельні паї, які здають в оренду, і за те отримують мізерну платню до 3% від вартості землі без урахування її кадастрової вартості, а отже, дуже дешево. Настав час значно підвищити орендну плату власникам земельних паїв, можливо до 20% від вартості врожаю. Тоді вони відчують себе дійсними володарями своєї землі, а багатостраждальне українське село поступово почне підіймати свій рівень життя.

Нині багато осель ще не до кінця усвідомили саму суть зеленого туризму. В умовах загальноекономічної кризи економічні та соціальні проблеми села надзвичайно загострилися, широке розповсюдження і розвиток сільського, зеленого туризму є

пріоритетний напрямом розвитку села.

Актуальним на сьогодні для правової підтримки сільського туризму є формування організаційно-господарського механізму його функціонування та державної підтримки у вирішенні таких питань:

- прийняття нормативних документів, які регулюватимуть діяльність різних форм сільського туризму;
- здійснення заходів щодо підтримки й просування сільського туризму на внутрішньому та міжнародному туристичному ринку;
- забезпечення організаційної та матеріальної підтримки з боку держави нового виду послуг на селі – сільського туризму й агротуризму [8].

Слід зазначити, що сільський, зелений туризм, як перспективний напрям розвитку загального піднесення економічного рівня регіону має передбачати створення мережі установ та організацій, здатних об'єднати та підтримати подібний різновид підприємницької діяльності у межах певного регіону: це можуть бути, як свідчить досвід, агенції сільського туризму, асоціації сприяння розвитку туризму, організаційні центри, спілки тощо. У планах соціально-економічного розвитку регіонів (областей, районних центрів) слід визначити населені пункти, на території яких розвиток сільського, зеленого туризму є найбільш перспективним [1, ст. 95]. Створення тут відповідної інфраструктури дозволить додатково залучити кошти під інвестиційні проекти, ефективність яких значною мірою залежатиме від досконалості проведення маркетингових досліджень із розвитку сільського, зеленого туризму, створення у регіоні показових садиб з елементами етнографії, формування екскурсійних маршрутів та програм. Важливим також слід вважати проведення засідань робочих комісій (груп), де мають узгоджуватися питання економічного співробітництва між різними формами малого підприємництва у регіоні, зокрема, можливості координованого управління потоками товарів та послуг [2].

Висновки. Отже, популяризація та поширення сільського, зеленого туризму є актуальними для України, оскільки це сприяє вирішенню таких питань, як охорона і розвиток місцевих народних традицій; забезпечення проживання та відпочинку в місцевості, де відсутня готельна індустрія; створення робочих місць для селян і ремісників; сприяння усвідомленню сільськими громадами значення місцевого середовища; підвищення стандарту та естетики сільських осель, поліпшення якості життя мешканців села.

Сільський, зелений туризм – корисний як для відпочиваючих, так і для господарів – селян, сільських громад, регіонів і держави в цілому, сприяє розвитку багатьох пов'язаних з ним галузей економіки. Його розвиток також сприятиме збереженню селянства як носія української ідентичності, культури і духовності, це додаткові можливості для популяризації української культури, поширення знань та інформації про історичні, природні, етнографічні особливості України, що заслуговує на всіляку підтримку з боку держави.

Список використаної літератури

1. Березін О. М. Мале підприємництво та зелений туризм: перспективи розвитку / О. М. Березін // Вісник ДІТБ. – 2007. – № 11. – С. 93-96.
2. Гончаров Ю. В. Сільський зелений туризм як перспективний напрям розвитку загального піднесення економічного рівня регіону. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
3. Зима О. Г. Екологічний туризм як стимул збереження навколишнього середовища / О. Г. Зима, В. О. Підгайна // БІЗНЕС ІНФОРМ. – 2011. – № 6. – С. 76-78.
4. Кулік А. В. Особливості розвитку сільського зеленого туризму в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.
5. Латинін М. А. Державне регулювання розвитку сільського зеленого туризму в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
6. Матвієнко А. Т. Зелений туризм як напрямок вирішення проблеми зайнятості сільського населення в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.
7. Мішина І. В. Сільський зелений туризм як напрям розвитку українського села. // Управління розвитком. – № 21 (161). – 2013. – С. 148-151.
8. Мосіюк С. І., Мосіюк І. П. Сільський зелений туризм як перспективний напрям розвитку села. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.
9. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31. – Ст. 241.
10. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15 травня 2003 року № 742-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 29. – Ст. 232.

11. Файрон О. О. Сільський зелений туризм: поняття, функції, тенденції розвитку в Україні та світі. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.

ЮРЧЕНКО О. С. СЕЛЬСКИЙ ЗЕЛЕНЫЙ ТУРИЗМ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

В статье исследована сущность развития сельского, зеленого туризма, проанализировано современное состояние и перспективы данного вида деятельности как звена туристической сферы Украины.

Ключевые слова: сельский туризм, регион, уровень, перспективы.

YURCHENKO O. S. GREEN RURAL TOURISM: PROBLEMS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

The article enlightens the essence of rural green tourism, the current state and prospects of the activity as links in the tourism sphere in Ukraine.

Keywords: green tourism, the region, the level and prospects.